

september een nieuwe ronde, maar wanneer zich tussentijds acute reisplannen mochten ontwikkelen, dan kunt u altijd overleggen met de onderzoeksdirectie over mogelijke financiering vanuit het promovendifonds.

Website Nederlandse Onderzoek Databank

Vanaf 1 september 2003 is de geheel vernieuwde website voor informatie over wetenschappelijk onderzoek in Nederland on line: <http://www.niwi.nl/nl/oi/toon>. Via de website van de Nederlandse Onderzoek Databank (NOD) kan nu op verschillende manieren eenvoudig worden gezocht naar wie, waar, welk onderzoek verricht. De NOD is een dienst van het Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten (NIWI-KNAW). De gegevens uit de NOD worden ook jaarlijks gepubliceerd in de gids Universiteiten en Onderzoeksinstituten in Nederland, een uitgave van de Sdu en NIWI-KNAW.

Brochure 'Research in the Faculty of Arts'

De brochure over het facultaire onderzoek ('Research in the Faculty of Arts') die alle onderzoekers inmiddels allemaal via hun postvak hebben gekregen, is nu ook verstuurd aan alle andere faculteiten op de VU, en ook aan alle letterenfaculteiten in het land, alle onderzoeksinstututen en onderzoekscholen waarmee de faculteit een relatie onderhoudt, overige onderzoekspartners die in de brochure genoemd staan, verwante KNAW-instituten en, *last but not least* (want daarom was hij in het Engels) naar vele buitenlandse onderzoekspartners. Er is nu nog ongeveer één doos (45 ex.) beschikbaar voor 'verzoeknummers', d.w.z. *personal copies* voor bijvoorbeeld uw persoonlijke onderzoekscontacten in het buitenland. Mocht u iemand een exemplaar willen toezenden, dan kunt u uw wens kwijt bij de beleidsmedewerker onderzoek, Marco Last (mc.last@let.vu.nl, tel. 46532).

Boek voor het voetlicht

In deze rubriek worden recent verschenen boeken van faculteitsmedewerkers door collega's besproken en aanbevolen. Mocht u een boek van een collega voor het voetlicht willen halen, dan kun u uw bespreking kwijt bij Marco Last (mc.last@let.vu.nl), redactielid van de Nieuwsbrief.

Dit keer een bespreking door Ansje Beusekom van: Ivo Blom, Jean Desmet and the Early Dutch Film Trade. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2003.

De inmiddels befaamde Collectie Desmet, een aan het Filmmuseum nagelaten erfenis uit 1957, is uniek. Nergens ter wereld heeft een voormalig filmdistributeur of bioscoopexploitant alles bewaard wat met zijn nering te maken had zoals Jean Desmet en zijn nazaten hebben gedaan. Kattebelletjes, telegrammen, brieven, rekeningen, doorslagen, folders, uitnodigingen, films en hun parafernalia, ja zelfs een compleet bioscoop interieur uit de jaren tien maken deel uit van de collectie die vanaf de jaren tachtig geleidelijk ontsloten is. Dit moet zowel een droom als een nachtmerrie zijn geweest voor de filmhistoricus Ivo Blom, wiens dissertatie over Jean Desmet in een Engelse handelseditie is verschenen. Blom heeft zich echter in een zinnige volgorde met het materiaal vertrouwd gemaakt: als filmconservator was hij eerst nauw betrokken bij de restauratie van de films uit de Collectie Desmet, waarna hij als onderzoeker het papieren archief dat enkele tientallen meters beslaat tot zijn beschikking kreeg. Gelukkig was hem ook de nodige tijd gegund om zich er in te verdiepen, zoals bij een promotieonderzoek betaamt. Bovendien ontwikkelde zijn onderzoek zich onder buitengewoon gunstige omstandigheden: de belangstelling voor vroege film was op zijn hoogtepunt in de eerste helft van de jaren negentig: Het Nederlands Filmmuseum onder de voortvarende leiding van oud-directeur Hoos Blotkamp werd met applaus ontvangen op de internationale filmfestivals van de zwijgende film en het woord 'Desmet collection' klonk ingewijden als muziek in de oren omdat dit garant stond voor onbekende films in prachtig gerestaureerde kopieën, vaak in kleur. Inmiddels is het nieuwe er een beetje af en wordt het belang van de vroege film weer enigszins gerelativeerd. Dat neemt niet weg dat belangrijke onderzoeken naar deze periode pas de laatste jaren hun beslag beginnen te krijgen en Bloms onderzoek neemt daartussen een prominente plaats in. Het is volkomen terecht dat over deze op het eerste gezicht zo Hollandse onderneming een Engels boek verschijnt, omdat het het eerste is dat distributie centraal stelt in de lijn productie, distributie, vertoning en

receptie. Juist die distributiepraktijk kan in Nederland goed onderzocht worden: de distributie was hier een zelfstandige bedrijfstak en niet zoals in grote filmproducerende landen verticaal geïntegreerd als afdeling van een filmstudio die ook bioscopen in handen had. In Nederland was de filmdistributie juist horizontaal geïntegreerd, wat wil zeggen dat zelfstandige distributeurs films betrokken van verschillende filmstudio's en vervolgens verhuurden aan verschillende bioscoopexploitanten. Geen enkele bioscoop werd gedomineerd door het aanbod van een enkele studio. Deze handelswijze zorgde voor een kleinschalig, maar zeer gevarieerd aanbod van films in de Nederlandse bioscopen. Zij ontstond in de jaren tien van de vorige eeuw, werd bestendigd rond 1920 met de oprichting van de Nederlandsche Bioscoop Bond en heeft zich tot in de jaren zeventig kunnen handhaven.

Jean Desmet trok zich in 1916 terug uit zijn filmzaken om zich volledig op de handel in onroerend goed te richten. Waarom zoveel aandacht voor zijn rol in het Nederlandse filmwezen? Op deze vraag moest Blom een antwoord vinden want het bestaan van een collectie, hoe uniek ook, voldoet daaraan niet vanzelfsprekend. Desmet was niet de eerste zelfopgewerkte zakenman die kansen zag en greep, eerst op de kermis met allerlei attracties, vervolgens in het opkomende bioscoopbedrijf en de filmdistributie en daarna in onroerend goed. Desmets archief is belangrijk, omdat het ons als enige inzicht kan verschaffen achter de schermen van een loopbaan in het bioscoopbedrijf in wording. In deze overgangperiode waarin de kermisvoorstelling plaats maakt voor vaste bioscopen, programma's vol korte films vervangen worden door avondvullende speelfilms en filmproducenten overstappen van een verkoopsysteem naar een verhuursysteem voor hun films, speelt Jean Desmet zijn rol. Desmet kan als een exponent worden gezien van een grotere groep ondernemers die zich in deze periode stortten op het nieuwe bioscoopbedrijf. Deze ondernemers hadden weliswaar verschillende achtergronden, maar vaak beproefden zij net als Desmet hun geluk op meerdere terreinen naast de bioscoop. In de vakbladen die vanaf 1912 verschijnen kom je de naam Desmet bijvoorbeeld nauwelijks tegen. Als er iets aan te merken valt op Bloms betoog is het

dat hij desondanks probeert te bewijzen dat Desmet een unieke positie bekleedde in de Nederlandse filmwereld van de jaren tien. Het belang van Bloms onderzoek ligt juist niet in het unieke maar in het algemene: Desmet was geen pionier zoals Nöggerath of de gebroeders Mulens, een idealist zoals Maurits Binger of een bioscoopmagnaat zoals Abraham Tuschinski. Deze romantische neiging staat gelukkig zijn sterkste kant, het minutieus en levendig beschrijven van de ontwikkelingen binnen Desmets carrière in een breder historisch kader, niet in de weg. Juist door dat kader wordt duidelijk dat Desmet handig inspeelde op nieuwe ontwikkelingen, maar ze meestal niet initieerde.

Het boek is een lust voor het oog, vooral het kleurenkatern met filmbeelden, affiches en ander promotiemateriaal mag niet ongenoemd blijven: kosten noch moeite hebben auteur en uitgever gespaard om dit binnen hun mogelijkheden te realiseren. Het ter zake doende beeldmateriaal geeft de uiterst gedetailleerde tekst de nodige lucht en overstijgt zijn illustratieve functie door de periode ook voor de niet-ingewijde lezer zichtbaar te maken. Bovendien geeft de selectie een prachtige indruk van de archiefstukken waarmee Blom zich tijdens zijn promotieonderzoek heeft omringd: rekeningen, brieven, advertenties en niet te vergeten films die, wonder boven wonder, nog bestaan.

Ansje van Beusekom

[Ansje van Beusekom is tegenwoordig werkzaam als docent bij de opleidingen *Theater-, film- en televisiewetenschap* en *Communicatie- en informatiewetenschappen* bij het Instituut voor Media en Re/presentatie, faculteit der Letteren van de Universiteit Utrecht. Zij heeft kunstgeschiedenis gestudeerd aan de VU en heeft daar ook haar promotieonderzoek als AIO gedaan. In 1998 is zij gepromoveerd (promotores C. Blotkamp en J.C.H. Blom). De handelseditie van de dissertatie is *Kunst en Amusement. Reacties op de film als een nieuw medium in Nederland, 1895-1940* (Haarlem, Arcadia: 2001).]